

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken (en zo)

De onverbreekelijke band – Inleiding en ontwikkelingen in de contextuele therapie van Nagy (9^e, herziene druk)

Annelies Onderwaater (2015)

Amsterdam: Pearson. 232 pp. €25,00.

ISBN 978 90 265 2274 1

May Michielsen

Dit is de negende gewijzigde druk van *De onverbreekelijke band – Inleiding en ontwikkelingen in de contextuele therapie*. Het verscheen dertig jaar geleden in 1986 voor de eerste keer en heeft sindsdien verschillende licht of geheel gewijzigde drukken gekend.

De auteur, Annelies Onderwaater, verdiept zich dus ook al dertig jaar in de contextuele therapie. Haar boek is in de opeenvolgende drukken steeds meegegroeid met de ontwikkelingen in de contextuele therapie en tevens met haar eigen ontwikkelingen als therapeut. Zij is werkzaam als klinisch psycholoog/psychotherapeut bij Dimence en in haar eigen praktijk in Amsterdam en ze specialiseerde zich – naast de contextuele therapie – in relatie- en gezinstherapie, lichaamsgerichte psychotherapie, EMDR en rouwtherapie. Deze veelzijdigheid weerspiegelt zich in haar boek en dat biedt daardoor een goede illustratie van de integratieve mogelijkheden van de contextuele therapie.

De eerste versie schreef zij nadat van Nagy en Spark *Invisible Loyalties* (1973) was verschenen. Een moeilijk toegankelijk boek vanwege het complexe taalgebruik en de onduidelijke definiëring van de begrippen. De auteurs zeiden echter wel interes-

sante en wezenlijke dingen die volgens Onderwaater ook in de dagelijkse hulpverleningspraktijk herkenbaar en bruikbaar zijn. Zij probeerde Nagy's ideeën op een begrijpelijke wijze uit te leggen en in een coherent theoretisch kader te plaatsen. In de vierde, herziene druk (1995) verwerkte ze ook het volgende boek van Nagy, *Between give and take* (1986). Dit boek schreef hij samen met Barbara Krasner, waardoor het belang en de betekenis van de dialoog veel meer centraal kwamen te staan.

Na een korte inleiding over de geschiedenis en de ontwikkeling van de contextuele therapie in Nederland volgt het tweede hoofdstuk, waarin de contextuele therapie wordt gesitueerd binnen het bredere kader van de (geschiedenis van de) systeem- en gezinstheorie. Er gaat specifieke aandacht uit naar de plaats van het individu met zijn innerlijke processen binnen de systeemtheorie en de diverse gezinsbenaderingen. Een integratie van het individuele en gezinsperspectief wordt door Nagy gemaakt met het toevoegen van de relationeel-ethische dimensie, naast de drie andere dimensies die hij beschrijft: de dimensie van de feiten, de dimensie van de intrapsychische dynamiek of de psychologie en de dimensie van de interactie.

In essentie komt het in de relationeel-ethische dimensie er op neer dat er in relaties niet alleen sprake is van onderlinge beïnvloeding en macht, maar ook van rechtvaardigheid, verantwoordelijkheid, verdienste en schuld en een balans van geven en nemen. Deze thema's krijgen in de relationele dialoog tussen en binnen de generaties vorm. Het toevoegen van het

narratieve, dialogische en hechtingsperspectief aan dit hoofdstuk is een poging om de meer recente ontwikkelingen in het systeemdenken te beschrijven. Maar het naast elkaar zetten van gelijkenissen en verschillen tussen deze benaderingen helpt niet echt om te begrijpen hoe het narratieve, dialogische en hechtingsperspectief te integreren in het contextuele denken. Een echte herwerking van dit hoofdstuk in die zin zou dus beter geweest zijn.

De dimensie van de relationele ethiek en het meer-generatieperspectief worden in hoofdstuk 3 uitgewerkt en aan de hand van praktijkvoorbeelden geïllustreerd. Loyaliteit, de balans van geven en nemen, de dynamiek van de roulerende rekening, intergenerationale patronen, vertrouwen en rechtvaardigheid en het belang van dialoog staan hier centraal. Het verschil tussen relationele ethiek en moraal krijgt eveneens aandacht.

De wisselwerking tussen de vier dimensies (de feiten, de intrapsychische dynamiek, de interacties en de relationeel-ethische) en daarmee het integratieve karakter van de contextuele therapie is onderwerp van hoofdstuk 4. In het zevende hoofdstuk wordt heel mooi geïllustreerd hoe het werken met de vier dimensies binnen verschillende settingen zowel intrapsychische, als relationele en feitelijke veranderingen als concrete acties kan inhouden.

Het vijfde hoofdstuk gaat over het individu en zijn gebondenheden. Bij Nagy draagt het individu niet alleen verantwoordelijkheid voor zichzelf, maar ook voor de ander. Door die zorg voor de ander verwerft iemand verdiensten en kan hij zichzelf valideren. Deze verantwoordelijkheid voor de ander heeft een eigen dynamiek in de existentiële loyaliteit van het kind tegenover zijn ouders en de balans van geven en nemen tussen hen. Ook de loyali-

teit tussen broers en zussen wordt hier belicht.

Het zesde hoofdstuk gaat over de specifieke interventies die de therapeut hanteert om zich met de cliënt op de relationeel-ethische dimensie te richten. Tevens licht Onderwaater in dit hoofdstuk de toepassing toe van de contextuele visie op een aantal domeinen waar het denken over loyaliteit een grote invloed heeft (gehad) op de praktijk van de hulpverlening: adoptie, echtscheiding, seksueel misbruik en uithuisplaatsing.

Een apart hoofdstuk (8) over boosheid illustreert de eigen bijdrage en accenten van de auteur en toont aan dat zij niet zomaar de theorie van Nagy uitlegt, maar die ook verder ontwikkelt. Bij Nagy komt boosheid nauwelijks in positieve zin aan bod. De auteur benadrukt de constructieve kant van 'gerechtvaardigde boosheid' en hoe die aangewend kan worden in het contextuele werken.

De volgende hoofdstukken handelen opeenvolgend over relatietherapie, over ontschuldiging en de rol daarvan in het doorbreken van herhalingspatronen tussen de generaties, en over gecompliceerde rouw in de familie. Stuk voor stuk waardevolle illustraties van het contextuele werken in de praktijk, waar de auteur ook haar eigen accenten aan geeft vanuit haar eigen specifieke ervaring, interesses en deskundigheid.

Het boek sluit af met een register, wat het makkelijk maakt begrippen op te zoeken en het als studieboek te gebruiken.

De werken van Nagy zijn, zelfs in vertaling, moeilijk te lezen, dikwijls verwarrend en geraken ook steeds meer gedateerd. Dertig jaar geleden bij de eerste druk van *De onverbreekelijke band* riepen de ideeën van Nagy veel weerstand op. Het gebruik van begrippen als verdienste en schuld, recht-

De onverbrekelijke band – Inleiding en ontwikkelingen in de contextuele therapie van Nagy

vaardigheid en verantwoordelijkheid werd al snel geassocieerd met moraliseren. Ook het uitgangspunt van de existentiële loyaliteit, dat ouders en kinderen verplichtingen aan elkaar hebben, werd heftig bekritiseerd.

Intussen zijn veel van deze specifiek contextuele begrippen geïntegreerd in het bredere hulpverleningsveld. Het belang van loyaliteit in families, het zoeken naar rechtvaardigheid in relaties en naar resterende positieve bronnen, ook in zeer destructieve relaties, en de meerzijdige partijdigheid als basishouding van de hulpverlener zijn nu meer vanzelfsprekend. Toch bestaat er juist door deze grotere acceptatie ook gevaar dat de oorspronkelijke betekenis en draagwijdte van deze begrippen verloren gaat en er daardoor een verarming of vervlakking optreedt. Er is in dit boek veel aandacht voor de methodiek en systematiek van het contextuele werken in de praktijk en dat geeft de lezer houvast. In deze tijd van evidence-based therapie en protocollen blijft het een uitdaging om de werkelijke draagwijdte van dit denken te integreren en de methodiek te gebruiken vanuit de basishouding die daarvoor nodig is. Om deze basishouding te ontwikkelen is de persoonlijke ervaring van therapeuten met de werking van juist de relationeel-ethische dimensie binnen

hun eigen context en geschiedenis van fundamenteel belang. Voor wie op zoek is naar een gedegen inleiding in de contextuele therapie is dit boek op dit moment het meest up-to-date boek dat er in het Nederlands bestaat.

May Michiels werkt als klinisch psycholoog/therapeut in eigen praktijk in Antwerpen. Daarnaast is zij opleider en supervisor in Leren over Leven, Leerschool voor Contextuele Hulpverlening en Therapie en in de School voor Relatietherapie. E-mail: maymichielsen@telenet.be.

Literatuur

- Boszormenyi-Nagy, I. & Krasner, B.R. (1986). *Between give and take – A clinical guide to contextual therapy*. New York: Brunner/Mazel. Vertaling (1994) *Tussen geven en nemen – Over contextuele therapie*. Haarlem: De Toorts.
- Boszormenyi-Nagy, I. & Spark, G.M. (1973). *Invisible loyalties – Reciprocity in intergenerational family therapy*. New York: Harper & Row.
- Onderwaater, J.A.E. (1986). *De onverbrekelijke band tussen ouders en kinderen – Over de denkbeelden van Ivan Boszormenyi-Nagy en Helm Stierlin*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Onderwaater, J.A.E. (1995). *De theorie van Nagy – De onverbrekelijke band tussen ouders en kinderen* (4^e, gewijzigde druk). Lisse: Swets & Zeitlinger.

Op voet van oorlog – Een familie-geschiedenis

Willeke Stadtman (2016)
Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact. 303 pp., € 19,99. ISBN 9789045031460.

Leny van Dalen

‘Het klonk alarmerend, het klonk naar schoon schip maken op weg naar het

einde. Kon ik wat doen? Moest ik Wilfred afhouden van het enige wat hij in eigen hand had, de regie over zijn leven en de zeggenschap over het einde ervan?’ (p. 231).

Nadat haar twaalf jaar jongere broer Wilfred zelfmoord heeft gepleegd en zij zijn dagboeken heeft gelezen, besluit Willeke Stadtman een boek te schrijven over haar familiegeschiedenis. Pas na haar pensionering is ze gaan schrijven en dit is haar debuut. Zij werkte als arts en later als